ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ЛІЫЗЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЬАНДЗРЭ КЪЫДОКІ

№216 (22.624) ● 2013 гъэм щэкІуэгъуэм (ноябрым) и 6, бэрэжьей ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ●

adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм 2012 гъэм щэкІуэгъуэм и 14-м къыдигъэкІа Указымкіэ кьищтам, зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и Указ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Конституцэм и 81-нэ статьям и «б» пунктым тетэу **унафэ сощІ:**

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм пыуихыІыкІыу хэтхэм я Іуэхукіэ» 2012 гъэм щэкІуэгъуэм и 14-м къыдигъэкІа Указ №181-УГ-мкІэ кьищтам, мы кьыкІэлъыкІуэ зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэн:

а) Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм хэгъэхьэн мы кьыкІэлъыкІуэхэр:

Храмов Констатин Констатин и къуэр - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщіы;

Альтуд Юрий Кьаныкъуэ и къуэр - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщІым и япэ къуэдзэр;

Щхьэгъэпсо Сэфарбий Хьэсэнбий и къуэр - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм къэзджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ и министрыр;

б) Къаздахъу Альберт Билал и къуэм и къулыкъуэ зэрелджэр мы кьыкІэлъыкІуэм хуэдэу кьэхьын: «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщым и къуэдзэр»;

в) Марьяш Ириня Евгений и пхъум и къулыкъуэ мы кьыкІэлъыкІуэм хуэдэу кьэхьын: «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщым и къуэдзэр»;

г) Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм кьыхэгъэкІыжьын Семэн П.Г., Хьэсанэ Р.Тт. сымэ.

2. Мы Указым кьару егъуэт Іэ щыщІэздза махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэ КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2013 гъэм щэкІуэгъуэм и 1-м
№ 169-УГ

Матвиенкэ Валентинэ и фІыщІэ

УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым Федераціэмкіэ и Советым и Унафэщі Матвиенкэ Валентинэ КЪБР-м и Іэтащхьэм фІыщІэ кьыхуищІащ «Виртуозы Москвы» къэрал камернэ оркестрым Къэбэрдей-Балъкъэрым концертрэр щІыгъыныкІэ дэІэпыкІуэгъу зэрахьуэм пащІэ.

УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым Федераціэмкіэ и Советым и жэрдэмкІэ СССР-м и цІыхубэ артист Сиваков Владимир зи пашэ гуп цІэрыІуэм и гастролхэр УФ-м и субъектУ Кавказ Ищхьэрэ федеральнэ округым хиубыдэхэм щрагъэкІуэкІащ. Ар теухуауэ щытащ Федераціэмкіэ Советыр, кьыІэрыІэрагъэпэщрэ ильэс 20 зэрырикъум. Ансамблым и артистхэм жэпуэгъуэм и 18-м Налшык концерт щатащ.

«Концертыр тэмэму зэрекІуэкІар нэхъыбэу зи фІыщІэр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэмрэ къаІэм и Іэтащхьэхэмрэ я дэІэпыкьныгъэщ. Урысейм и музыкальнэ гуп нэхъыбэ дыдэхэм щыщыІэ артистхэм цІыхухэр инкьулІэ гуапэу яІущащ, абыхэм я зэфІэкІым пщІэшхуэ хуащащ концертым ирихьэлІэфахэм. Икьукіэ гуапэщ музыкантхэм республикэм и дамыгъэ лъапІэхэр ззэрыратар, языныкьуэхэм «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и цІыхубэ артист», «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щхьэх зиІэ и артист» цІэхэр зэрафІащар. Зэрыщыту оркестрым ираташ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Щыхьэ тхьилъыр. Сигуки си псэкІи фІыщІэ пхуэощІ «Виртуозы Москвы» къэрал камернэ оркестрым Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм зыкьыщыгъэльэгъуэныр кьыззэрэгъэщынымкІэ дэІэпыкьуэгъу уэзрыхьуэм пащІэ. Гастролхэр тэмэму зэрекІуэкІам кьыхэкІыу ущыгугъ хьунущ Урысейм Щэнхабзэм и илъэсу щагъэува 2014 гъэм а лэжьыгъэм пащэну», - кьыщыгъэльэгъуащ Къанокьуэ Арсен кьыІэрыхьа тхыгъэм.

Латвием и лІыкІуэхэм телъыджэ къащохъу

Латвие Республикэм и парламентархэр, бизнесмен цІэрыІуэхэр, зэфІэкІышхуэ зыбгъэдэлъу щыта футболистхэр Къэбэрдей-Балъкъэрым фокІадэ маздэм къэкІуауэ щытащ КЪБР-м и Правительствэм и «ЗэныбжьэгъуГъ» футбол клубыр кьыхэзыІэрагъэпэщырэ илъэс 30 зэрырикъум и щІыкІэкІэ кьэрал зэхуаку футбол зэхьэзэхуэм хэтын пащІэ. Иджыблагъэ абыхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и Іэтащхьэм кьыхуатха письмом кьыщыгъэльэгъуащ ди республикэр икьукІэ телъыджэ кьаззэрыщыхьуар. ХьэщІэхэм кьыкаІэщхьэхуІащ турнирыр икьукІэ екІуу, «гупагарЭ» зэныбжьэгъуГъэр зэлъэуІуэкІар»

Латвием и Парламентым и Президиумым хэт, Щхьуантагъэм и телъхьэхэмрэ Мэкъумэщыщіэхэм я союзымрэ я фракцием и унафэщІ Биргманис Аугустс Кьаныкъуэ Арсен кьыхуэтх: «Зэхьэзэхуэр кьыззэгъэпэщащ. Урысейм и Къэрал Думэм и фракцэ ЩІэныгъэмкІэ и Комитетым и Унафэщі Ирина Яровоцкэ зи Іуэхущ щыта Щэнхабзэмкіэ и Комитетым и Унафэщі Ирина Ерофеевам, Къэбэрдей-Балъкъэрым и Правительствэм и Унафэщым и ящ и

Сирие Хьэрыпэ Республикэм, Къуэкiыпiэ Гъунэгъум щыIэ къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэм ящыщу Урысей Федерацэм къэIэпхъуэжыну хуейкэм ядэIэпыкIуным теухуауэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым Федерацэмкiэ и Советым и Унафэщi Матвиенко Валентинэрэ Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм и Iэтащхьэ Нарышкин Сергейрэ

ЗЭРЫЗАХУИГЪАЗЭР

Сирие Хьэрыпэ Республикэм къыщыхъуа гъэзэгъэуэм екъэлiауэ Къэкiыпiэ Гъунэгъуитфым щыIэ къэралхэм щекIуэкI Iэхъухэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентри депутатхэм къагъэлъагъуэ мамырыгъэр зэтегъэувэжыным хуэгъэзауэ Урысей Федерацэм и Президент Путин В.В. къыхилъхьа жэрдэмэкIэ Урысей Федерацэм и дипломатием иригъэкIуэкIа пажжьегъэшхэм, ахэр дуней псом зэрыщыдаIыгъам я фIыгьэкIэ мы щыIэныгъэм щекIуэкI Iэхъухэм нэгъуэщI къэралхэр Iэщiэкiэ къыхэмыIэбэу кыдэзрызэтрагъэувауэфар. щыхъуэр гуэвэгъэшхэу хэмыхъуэу кьыззэрызэтрагъэнар, щхьэпэ хабзэхэм тету Сириемрыгъэ гуфуехьхэр залымыIэ хэмыту зэтегъэувэжыным зэрыщагъдзар.

Апхуэдэу щыт пэтми, Сирием щекIуэкI зэпэщiтныгъэм зиубгъуэмэ, нэгъуэщI къэралхэр абы Iэщiэкiэ къыхэIэбэнымкIэ шынагъуэ къэхъуэмэ, уеблэмэ, Сирием и къэралкIуэцI Iэхъухэм хабзэм ямыдэмыгъэшу нэгъуэщIхэр къыхэIэбэну хуежьэмэ, абы аргуэру щыIу лажьэшэхэр, ди хэкуэгъухэри яхэту, хэкIуэдэнкIэ хъунущ. Иджьпсту Сирием и щыналъэм адзгъу (шарджэху) 120000-м щIыгу щопсэри, ахэр икьыжэ гугъуехьхыщхэу хэхуащ икIи ахэр аргуэру щтапIэ ихьэжьи хуей мэхъу. Иджьпсту абы къэзыIэтыкIа щIэблэхэр ди хэкуэгъухэм хабжьну.

Гъэбелджьи куейщ Федеральнэ законым а и статьяу дыдэм и ещанэ Iыихьэм къыщагъэсэбэп «Урысей Федерацэм и щыналъэм эзэпымыуэу щыпсэуа лъэпкъхэм, зэрыхабзэу, яхуэгъэзаэр» псальэхэм къарагъэкIхэри.

Федеральнэ законым къыщыхьащ зыкъомкIэ зэмызэгъ бгъэдыхьэкIитI: «Урысей Федерацэм и лъэпкъхэр» жыхуиIэм икIи Урысей Федерацэм и Жыларгъэ 2-рэ статьяр) хэщIащ, ауэ а лъэпкъхэм статус гуэр хухахыркъым, абы къыхэкIыу ди хэкуэгъухэм яхуэгъэза хэрал политикэр пхыгъэкIыным абы зыбжанэкIэ кьелъаухэ икIи апхуэдэ ныкъуасныгъэр гъэзэкIуэжкIэ куейщ.

ДызэрепIымкIэ, ди хэкуэгъухэм зэращыщыр наIуэ щIыныгмкIэ Федеральнэ законым и 3-нэ статьям къыщыгъэлъэгъуахэр нэхъ кьыззэрыгуэкIыу зэтегъэувэжылъхьащ икIи а мардэхэр фIэкIыпIэ зимыIэу щытын хуейхэм кьыхагъэкIыжмэ нэхъ тэмэмщ.

Федеральнэ законым и 11.1-нэ статьям икIа иткIэ ди хэкуэгъухэм Урысей Федерацэм и гражданствэ нэхъ кьызэрыгуэкI хабзэхэм тету кьыIэхынымкIэ хуитыныгъэ яIэщ, ауэ абы теуха зыхуэфащэ зэхъуэкIыныгъэхэр «Урысей Федерацэм и гражданствэм и IэхъуэкIэ» Федеральнэ законым нобэм кьэс хальхьажьым. Иджьпсту Урысей Федерацэм и гражданствэм нэхъ кьызэрыгуэкI хабзэхэм тету зратыр нэгъуэщI къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэм ящыщу Урысей Федерацэм къэIэпхъуэжыну хуейхэм ядэIэпыкIунымкIэ къэралпрограммэхэм хиубыдэ, Урысей Федерацэм и субъектхэм ящыщу Къэралпрограммэм икIэ иткIэ езыхэм псэупIэу кьыхахахэм щатха щыхъэзрщ.

КъыхэзгъэщьэхуКIыпхъэщ, а къэралпрограммэр лъэныкъэу куэдкIэ тэмэму щыт пэтми, ди хэкуэгъухэм я адзэжь щыналъэм къагъэззэжыныгкIэ яIэ хуитыныгъэхэр нэгъэсауэ зэрыдмыгъэкIыр. Ди хэкуэгъухэм я адзэжь щыналъэм къагъэззэжыныгкIэ яIэ хуитыныгъэ Федеральнэ законым игъэIуар абыхэм ятохуэ я лъабжьэр ди хэкум кьызэрыщIежьэм, езыхэмри ди щIыпIэу зыкьызэрыгъэжьам кьыхэкIыу икIи, ди къызэрыдгурыIуэмкIэ апхуэдэ хуитыныгъэр зыкIи елытауэ щыт хъунукъым къэралпрограммэ гуэрхэм цIыхур зэрыхэсхэм емылъытауэ зэдэлэжьэныморэ жьлагъуэ едэIуэрыгъэхэм къарикIуэжа ямыкIи иткIэ Урысей Федерацэм и Жылагъуэ палатэм 2011 гъэм мэкъуаусгъуэм и 21-м кьищта чэнджещэр дэ нэгъэсауэ дыдоIыгъ икIи кьыдолытэ мыпхуэдэ унэтIныныгъэхэр зиIэ Федеральнэ законхэр къэщтэн хуейуэ:

ди хэкуэгъу уриусей цIыхум и статусыр нэгъуэщI къэралхэм щыпсэу щэрджэс (щIалэ) диаспорэм щыщхэм ехьэлIауэ зыубзыкуэ икIи а гупыр ди хэкуэгъу урысей цIыхухэм зэращыщыр официальнэу къэзыIытэр:

нэгъуэщI къэралхэм къикIауэ ди деж щылажьэхэрэм абыхэм я унэгъуэхэмрэ я хуитыныгъэхэр дунейпсо хабзэхэм, къапщтэмэ, ПожьыгъэкIэ дунейпсо зэгухьэныгъэм кьищта чэнджещэхэм («нэгъуэщI къэралхэм Iэпхъуэкуэ щылажьэхэм я IэхъуэкIэ», №15I, 1975 гъэ) тету щIэзыгъэбыдэжэр.

А дэ кьэдгъэлъэгъуэ Iэхъуэхэмрэ нэгъуэщI Iэхъуэхэмрэ Урысей Федерацэм и законодательствэм хэлъхьэным, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутатхэм кьиIэзрагъэльатэмкIэ, ди хэкуэгъухэм я деж къэкIуэ гуманитар мыхьэнэшхуэ иIэнущ, нэгъуэщI къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэр я адэжь щыналъэм зэрыпыщIар гъэбыдэнымкIэ сэбэп хъунущ, Урысейм и щыкьыр ди хэкуэгъухэм я деж кьыщиIэтынущ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым Сириемрэ Къуэкiыпiэ Гъунэгъум щыIэ адрей къралхэмрэ щыпсэу ди хэкуэгъухэм я Iэхъуэм республикэм исхэр зэрытегъэзэвыжьыр кьегъэлъагъуэ икIи Урысей Федерацэм и законодательствэр егъэфIкIуэнымкIэ ехьэлIа Iэхъуэхэм бгъэпхъэну, апхуэдэу ищхьэкIэ кьыщыгъэлъэгъуэ къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэм Урысей Федерацэм кьэIэпхъуэжыныгкIэ ядэIэпыкIуныгъэ зыщIэ ящIыну. Абыхэм абы гъэсэныгъэ зыщIэ ящIыну зыщIыпIэ щыIэ Iэхъуэхэм зэрыщыхьащ:

- Къэрэф сэрэ 80 гъэхэм я кIэхъуэм дыдэзэрыцIыхуащ. Жьпiэнчирщ, и пэжагъкIэ, и хьэлэлагъкIэ абы щыхуэ псынщIэу ныбжьыгъэ кьецIыф. Абы гъэсэныгъэ хэлъыр сыт хуэдэ Iэхъуэгъуэми наIуэ щохъу.

Бзыльхъугъэ гумызагъэм зэрфIыкI пажьыгъэфIым екъуэлIэныгъэ куэд кьыхуихьащ. ИщхьэкIэ кьыззэрыщызгъэльэгъуащ, апхуэдэ екъулIэныгъэхэм я щапхъэ кьэпхъхуищ Быжьыр зыщIлажьэ аспирантэхэр. Абыхэм ящыщщ КъБКъУ-м и егъэджакIуэ, филологие щIэныгъэхэм я кандидат Щэрдан Мадинэ.

- Лэжьыгъэм апхуэдизкIэ сыдригъэхьэхати, ильэситIкIэ ныкьуэм сухат си диссертацэр, - игу кьеIэжьащ Мадинэ профессорыр кьыщыдэлэжьа зэманыр. - Къапщтэмэ, «унафэщI» псальэм нэхъ «чэнджещэгъу», «ныбжьэгъу нэхъыжь» псальэхэр нэхъ хуокIуэ Быж Зарэ и аспирантхэм зэрыщыт щыкIкIэм. Абы ещанэ и Iуэху еплъыкIэр уи пащхьэ кьрелъхьэ, ауэ Iэмал имыIэу утетын хуейуэ кьыпытэрэкьым, атIэ пэжьыгъэм уеуэунэIри, уи гупсысэкIэм кIэлъоплъ. ЩIэныгъэм нэмыщI, сэ гъащIэм сэбэп кьыщысхуэхьун куэдым сыкуигъэIуащ Зарэ. Абы кьызжиIэрейт: «Уи унагъуэм япэ зыри иумыгъащ. ЩIэныгъэри егъэджэныгъри хъарзынэщ, ауэ унагъуэм хэхъоу нэхъапэжьым».

Гу пцIанагъэр зэхэщыкIрэ кьигъэльагъуэ и гъэсэнхэм лажьэкъэгъуэхэм яхэт цIыхубзэ щыпхьэм сохъуэхъу и дахагъэр мыкIуэщI, зыгъэгуфIэнрэ щэгуфIэнрэ и куэду псэуну!

Льэужь хэпшар пэжщ, абы зыгуэр иригъэмэ, жаIэ. И къаруи и эзэмани емыблэжу зи лэжьыгъэ Iэнатlэм пэрыт Быжьым и деж наIуэ кьыщохъу а псальэхэм пэжагъуэ хэлъыр.

Зарэ хэжгъэпсэ нэсу зэрыщытыр къэзыцIыхухэмэ кьагъэлъагъуэ. Ар жьджэру холэжьыхьэ ЩэныгъэхэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием. Лъэпкъым и къэкIуэнур, и зыужьныгъэр Зарэ ирепх абы и щэныгъэм зегъэужьыным, Лъэпкъым и бзэр Iэщыбэ имыщIу, и быныр хабзэ дахэм щIипIыкIр щIэныгъэ тэмэм иригъэгъэтыныр дэтхэнэмэ и пщэ кьыдэхуэ кьалэн нэхъыщхьэу кьелыгъэ абы. ЩIэныгъэм хуиIэ нэхъуеинышагъэр хэльыр ар лъэпкъ Iуэхуми сэрэгуфIэ кьыдыIэ. Абы гъэсэныгъэ зэрыщыр ящыщ ар лъэпкъ Iуэхуми зэрыгуфIэрэ сыт хуэдэ Iуэхуугъуэми наIуэ щохъу.

Бзыльхъугъэ гумызагъэм зэрфIыкI пажьыгъэфIым екъуэлIэныгъэ куэд кьыхуихьащ. ИщхьэкIэ кьыззэрыщызгъэльэгъуащ, апхуэдэ екъулIэныгъэхэм я щапхъэ кьэпхъхуищ Быжьыр зыщIлажьэ аспирантэхэр. Абыхэм ящыщщ КъБКъУ-м и егъэджакIуэ, филологие щIэныгъэхэм я кандидат Щэрдан Мадинэ.

- Лэжьыгъэм апхуэдизкIэ сыдригъэхьэхати, ильэситIкIэ ныкьуэм сухат си диссертацэр, - игу кьеIэжьащ Мадинэ профессорыр кьыщыдэлэжьа зэманыр. - Къапщтэмэ, «унафэщI» псальэм нэхъ «чэнджещэгъу», «ныбжьэгъу нэхъыжь» псальэхэр нэхъ хуокIуэ Быж Зарэ и аспирантхэм зэрыщыт щыкIкIэм. Абы ещанэ и Iуэху еплъыкIэр уи пащхьэ кьрелъхьэ, ауэ Iэмал имыIэу утетын хуейуэ кьыпытэрэкьым, атIэ пэжьыгъэм уеуэунэIри, уи гупсысэкIэм кIэлъоплъ. ЩIэныгъэм нэмыщI, сэ гъащIэм сэбэп кьыщысхуэхьун куэдым сыкуигъэIуащ Зарэ. Абы кьызжиIэрейт: «Уи унагъуэм япэ зыри иумыгъащ. ЩIэныгъэри егъэджэныгъри хъарзынэщ, ауэ унагъуэм хэхъоу нэхъапэжьым».

Гу пцIанагъэр зэхэщыкIрэ кьигъэльагъуэ и гъэсэнхэм лажьэкъэгъуэхэм яхэт цIыхубзэ щыпхьэм сохъуэхъу и дахагъэр мыкIуэщI, зыгъэгуфIэнрэ щэгуфIэнрэ и куэду псэуну!

Льэужь хэпшар пэжщ, абы зыгуэр иригъэмэ, жаIэ. И къаруи и эзэмани емыблэжу зи лэжьыгъэ Iэнатlэм пэрыт Быжьым и деж наIуэ кьыщохъу а псальэхэм пэжагъуэ хэлъыр.

Зарэ хэжгъэпсэ нэсу зэрыщытыр къэзыцIыхухэмэ кьагъэлъагъуэ. Ар жьджэру холэжьыхьэ ЩэныгъэхэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием. Лъэпкъым и къэкIуэнур, и зыужьныгъэр Зарэ ирепх абы и щэныгъэм зегъэужьыным, Лъэпкъым и бзэр Iэщыбэ имыщIу, и быныр хабзэ дахэм щIипIыкIр щIэныгъэ тэмэм иригъэгъэтыныр дэтхэнэмэ и пщэ кьыдэхуэ кьалэн нэхъыщхьэу кьелыгъэ абы. ЩIэныгъэм хуиIэ нэхъуеинышагъэр хэльыр ар лъэпкъ Iуэхуми зэрегупсысыр.

ЦIыхуу дунейм тетыр я фэкIэ зэрызэмыщщхьэм хуэдэу, я гъуэгуанэкIи зэтехуэрэкьым. Нальэ мину зэхуэхуэна цIыху гъащIэм сыт хуэдэрауэ пIэрэ гъащIэ гъуэгуанэ нэхъ насыпифIэ дыдэкIэ узэуджэ хьунур? Сэ кьызэрыслъхьэщхьэу зиIэхэм ящыщу щIэныгъэм ерыщу уухуэкIуэрэ узытехьа гъуэгум утемыплъэкъыкIыу уи гурыфIыгъэ зыIэрыбгъэхьэфмэ, уи гуащIэдэкI зыхэпльа Iыжьыгъэм и сэбэпныгъэр нэрыльагъу хъуарэ я цIыхухэм я Iагъныгъэмрэ щIыхьымрэ ущымыщIэмэ, мис ар насыпщ. Мы псальэхэр епхьэлIэ хьуну кьызэлъытэ зэхэщIыкI куурэ акьыл жанкIэ Тхьэр зыхуэупса Зарэ и гъащIэм. И гуапагъэмрэ и гуащIэмрэ зыхэзыщIэ, фIыуэ кьэзыльагъу псоми кьабгъэдэкIыу Быж Зарэ дохъуэхъу гъащIэм и фIыгъуэхэм щымыщIэу, и гуэрэ и псэмрэ зызыдауэщI гурыщIэхэр и куэду, узыншагъэ бзыдэ иIэу псэну!

ЩОДЖЭН Iэминат.

Быж Зарэ и лэжьэгъуэхэм яхэту.

● ДифI догъэлъапIэ

Быж Зарэ зыIэтыр и гуащIэрщ

Ди къэралым щIэныгъэр ирэкIэ щызыгъэкIуатхэхэм, абы хэлъхьэныгъэ купщIафIэ хуэзыщIхэм ящыщу адыгэ бзылъхугъэхэм. Филологие щIэныгъэхэм я доктор, ЩIэныгъэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием хэт, КъБКъУ-м ФилологиемкIэ и институтым урысыбзэмкIэ и кафедрэм и профессор Быж Зарэ кьыщыдахуэ махуэр егъэIуатэ.

Быж Зарэ

МЫ ТХЫГЪЭР згъэхьэзыныр мурад щысщIам си гугъат Зарэ зыхуэзгъаззэ и гъащIэм теухуауэ сепсэльалIэну, ауэ абы цIыхухэм я деж хэIущIыпIу зыщIыпIу зэрыфIэмыфIыкI сегупсысри, сытегушхуакьым. Апхуэдэу щытми, а цIыхубз зэпIэзэрыпыр зыщIыхуэкIэм, егъэджэныгъ, щIэныгъэ я лъэныкъуэкIэ ар къэзыщIыхуэр гуапэу, яфIэфIу кьыддэгъушащ Зарэ теухуа гупсысэжьмкIэ. Абыхэм ящыщ Быжьым дедджа, и лэжьэгъу, куэди щIауэ и ныбжьэгъуфI КIэрэф Лидэ.

- Егъэлеиныгъэ хэмылъ жьысIэфынущ: школым щыщIэсамэ, еджапIэ нэхъыщхьэм щристудентами, Iэнатlэ пэрыту щылажьэми - дапщэщи щапхъэу кьокIуэкI Быж Зарэ, - кьызжиIащ КIэрэф Лидэ. - Зэрыщыныгъэ абы щыгъэльагъуэ, ар жьджэру холэжьыхьэ щыIэ адрей къралхэмрэ щыпсэу ди хэкуэгъухэм я Iэхъуэм республикэм исхэр зэрытегъэзэвыжьыр кьегъэльагъуэ икIи Урысей Федерацэм и законодательствэр егъэфIкIуэнымкIэ ехьэлIа Iэхъуэхэм бгъэпхъэну, апхуэдэу ищхьэкIэ кьыщыгъэльэгъуэ къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэм Урысей Федерацэм кьэIэпхъуэжыныгкIэ ядэIэпыкIуныгъэ зыщIэ ящIыну.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым Сириемрэ Къуэкiыпiэ Гъунэгъум щыIэ адрей къралхэмрэ щыпсэу ди хэкуэгъухэм я Iэхъуэм республикэм исхэр зэрытегъэзэвыжьыр кьегъэльагъуэ икIи Урысей Федерацэм и законодательствэр егъэфIкIуэнымкIэ ехьэлIа Iэхъуэхэм бгъэпхъэну, апхуэдэу ищхьэкIэ кьыщыгъэльэгъуэ къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэм Урысей Федерацэм кьэIэпхъуэжыныгкIэ ядэIэпыкIуныгъэ зыщIэ ящIыну.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутатхэм зэрыщыгъэлъагъуэмкIэ, ди хэкуэгъухэм я деж къэкIуэ гуманитар мыхьэнэшхуэ иIэнущ, нэгъуэщI къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэр я адэжь щыналъэм зэрыпыщIар гъэбыдэнымкIэ сэбэп хъунущ, Урысейм и щыкьыр ди хэкуэгъухэм я деж кьыщиIэтынущ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым Сириемрэ Къуэкiыпiэ Гъунэгъум щыIэ адрей къралхэмрэ щыпсэу ди хэкуэгъухэм я Iэхъуэм республикэм исхэр зэрытегъэзэвыжьыр кьегъэльагъуэ икIи Урысей Федерацэм и законодательствэр егъэфIкIуэнымкIэ ехьэлIа Iэхъуэхэм бгъэпхъэну, апхуэдэу ищхьэкIэ кьыщыгъэльэгъуэ къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэм Урысей Федерацэм кьэIэпхъуэжыныгкIэ ядэIэпыкIуныгъэ зыщIэ ящIыну.

А псомэ япхъ иткIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и депутатхэм лъэIукIэ зыныфхуягъаззэ зиусхэн Жириновскэм утыкум иту жиIаxэм, федерализмэр кьызымыдзэ, апхуэдэу щыщыткIэ - Конституцим кьемызэгъ Iэхъу елпыкIэу абы хэIущIыIу ищIам политикэ, хабзэ я IэныкъуэкIи, цIыхугъэм хуэгъэзауэ уаззрыбгъэдыхьэ хъунум фыхэпльэну.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и зэIущIэм 2013 гъэм жэпуэгъуэм и 31-м кьыщыдгъэкIа.

● ЗэIущIэхэр

ЩIэгъэкъуэн мэхъу

Социальнэ унэтIныныгъэ зиIэ, фейдэ кьегъэщIыным пымыщIа зэгухьэныгъэхэм къэралым защIигъэкъуэныжьмкIэ щIапхъэхэм теухуа уищIэхэр Москва къыщыдэтащ.

СЕМИНАРЫМ и лэжьыгъэм хэтащ апхуэдэ зэгухьэныгъэхэр зэрыщIэхъуэр щIэзэ щIыпIэ Iуэхуущ Iапхъэхэр 2013 гъэм Урысейм Экономикэ зыужьныныгъэмкIэ и министерствэм иригъэкIуэкIа зэпеуэм щытекIуэхэр. Федеральнэ пымыщIа зэгухьэныгъэхэм я Iэхъуэм зрагъэужьыфын папщIэ, абыхэм 2015 - 2018-рэ гъэхэм федеральнэ бюджетым кьыхэкIыу ахъшэ кьратынущ. Къэбэрдей-Балъкъэрым и лIыкIуэ зэIущIэм хэтащ къБР-м ХьыбарегъащIэ Iэхъуущ Iапхъэхэмкiэ, жьмалъэм, дин зэгухьэныгъэхэмкIэ и министерствэм и къудамэм и унафэщI Шыбзыхъуэ Залым.

Зэхьыхьэм и япэ махуэм хэпльащ фейдэ кьегъэщIыным пымыщIа зэгухьэныгъэхэм Урысейм и щIыналъэхэм зэрыщыт зэгухьэныгъэхэм Урысейм и проектхэм. Федеральнэ мыпхуэ кьыхэкIыу субсидие зэратынуэм я зэпеуэ иригъэкIуэкIыну зэгурыIуэу.

ЕтIуанэ махуэм Урысей Федерацэм и Жылагъуэ палатэм щытепсэлъихьащ зи гугъу тщIы зэгухьэныгъэхэр кьыщэрапщытам кьрикIуэхэм, щIыналъэхэм я программэхэр зыхуэдэм, Уф-м Экономикэ зыужьныныгъэмкIэ и министерствэм щIыналъэхэм я программэхэр зыхуэдэм зэрыщыгъэкIуэкIа зэпеуэм щытекIуэхэм я щIэр кьрагъаIуащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым идаекIпсту щыIэщ фейдэ кьегъэщIыным пымыщIа зэгухьэныгъэ 850-рэ. Мы ильэсым кьрнубыдэу абы мыпхуэ къагъэсэбэпащ сом мелуан 13-рэ сом мин 255-рэ. Зэгухьэныгъэ 40-м федеральнэ мыпхуэм кьыхэкIагъэкIащ сом мелуани 8-рэ мин 81-рэ. 16-м республикэ мыпхуэм щыщу ирата субсидиер сом мелуани 4-рэ мин 445-рэ мэхъу.

ПЩЫГЪУЭШ Iэснят.

● Ди губгъуэхэм

И кIэм нагъаблагъэ

Ди республикэм и губгъуэхэм нартыху гъавапхъэ куэдкIэ щIыгъуа-хыж. Нобэ ирихьэлIэу тонн мин 365-м щIигъу кьыдачыжащ, гектарым ику ити центнер 70-м нэблагъэ кьытокI.

СЭХУРАНЫМРЭ кIэртIофымрэ кьехьэлIэжьмэ ящIэнагъэ. Сэхуранэ ящIам и процент 95-р Iуахыжащ, тонн мин 33,5-рэ кьыщIаIукIащ. Гектарым ику ити центнер 16 кьет. АбыкIэ Дзэлыкъуэ районым и мэкъумэшыщIэхэм бжьыпэ яIыгъщ - гектар кьэс ику ити центнер 28-рэ кьытрах.

КIэрлофу кьатIыжьну кьаухэрар абы хухахам и процентэ 3-щ. Республикэм ику ити гектарым центнер 202-рэ кьыщытокI. ИджьпстукIэ тонн 260-м нэблагъэ зэщIакъуэжащ. Аруан, Дзэлыкъуэ районхэм ар нэхъ щыбзэгъащ - гектарым хуэзэу центнер 220-рэ кьыщIокI.

САМЧЕНКЭ Светланэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм и Iэтащхьэ Нарышкин Сергей, Урысей Федерацэм и Прокурор нэхъыщхьэ Чайкэ Юрий, Урысей Федерацэм СледствиемкIэ и комитетым и УнафэщI Бастрыкин Александр сымэ

ЗЭРЫЗАХУИГЪАЗЭР

2013 гъэм эпуэгъуэм и 24-м «Урысей 1» телеканалым и «Поединок» программэм хэту къыщыпсалъэм ЛДПР-м и пашэ, Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм и депутат, ЛДПР-м Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм щIиIэ фракцэм и унафэщI Жириновский В.В. Кавказ Ищхьэрэм щыпсэу лъэпкъэм фIей куэд ярипсаныр икIи Кавказ Ищхьэрэм щыпсалъэхэр зэрызэмэщIэну, «Кавказым и щIыналъэр гъущI кIапсэ банэкIэ кьахухьыну» кьыхуриваждам, «Кавказым исхэр урысхэм ягъашхэ», нэгъуэщIхэри жиIащ.

Зиусхэн Жириновскэм дахуэдэ псальэхэр нобэ япэу кьыжьэдэкIыу аракъым. Республикэм щыпсэухэр Жириновский В.В. жиIахэм зэгуагъэпащ икIи ахэр ди хэкуэгъухэм я щIыпIэ щыIэ Iэхъуэхэм тету Урысей Федерацэм и Президент Путин В.В. кьыхилъхьа жэрдэмэкIэ Урысей Федерацэм и дипломатием иригъэкIуэкIа пажжьегъэшхэм, ахэр дуней псом зэрыщыдаIыгъам я фIыгьэкIэ мы щыналъэм щекIуэкI Iэхъуэхэм нэгъуэщI къэралхэр Iэщiэкiэ къыхэмыIэбэу абы щыкIуэ зэрызэтрагъэувыIэфар. щыхъуэр гуэвэгъэшхэу хэмыхъуэу кьызэрызэтрагъэнар, щхьэпэ хабзэхэм тету Сириемрэ Iэгуфуехьхэр залымыIэ хэмыту зэтегъэувэжыным зэрыщагъдзар.

Апхуэдэу щыт пэтми, Сирием щекIуэкI зэпэщiтныгъэм зиубгъуэмэ, нэгъуэщI къэралхэр абы Iэщiэкiэ къыхэIэбэнымкIэ шынагъуэ къэхъуэмэ, уеблэмэ, Сирием и къэралкIуэцI Iэхъуэхэм хабзэм ямыдэмыгъэшу нэгъуэщIхэр къыхэIэбэну хуежьэмэ, хэкIуэдэнкIэ хъунущ. Иджьпсту Сирием и щыналъэм адзгъу (шарджэху) 120000-м щIыгу щопсэри, ахэр икьыжэ гугъуехьхыщхэу хэхуащ икIи ахэр аргуэру щтапIэ ихьэжьи хуей мэхъу. Иджьпсту абы къэзыIэтыкIа щIэблэхэр ди хэкуэгъухэм хабжьну.

Гъэбелджьи куейщ Федеральнэ законым а и статьяу дыдэм и ещанэ Iыихьэм къыщагъэсэбэп «Урысей Федерацэм и щыналъэм эзэпымыуэу щыпсэуа лъэпкъхэм, зэрыхабзэу, яхуэгъэзаэр» псальэхэм къарагъэкIхэри.

Федеральнэ законым къыщыхьащ зыкъомкIэ зэмызэгъ бгъэдыхьэкIитI: «Урысей Федерацэм и лъэпкъхэр» жыхуиIэм икIи Урысей Федерацэм и Жылагъуэ палатэм 2011 гъэм мэкъуаусгъуэм и 21-м кьищта чэнджещэхэр дэ нэгъэсауэ дыдоIыгъ икIи кьыдолытэ мыпхуэдэ унэтIныныгъэхэр зиIэ Федеральнэ законхэр къэщтэн хуейуэ:

ди хэкуэгъу уриусей цIыхум и статусыр нэгъуэщI къэралхэм щыпсэу щэрджэс (щIалэ) диаспорэм щыщхэм ехьэлIауэ зыубзыкуэ икIи а гупыр ди хэкуэгъу урысей цIыхухэм зэращыщыр официальнэу къэзыIытэр:

нэгъуэщI къэралхэм къикIауэ ди деж щылажьэхэрэм абыхэм я унэгъуэхэмрэ я хуитыныгъэхэр дунейпсо хабзэхэм, къапщтэмэ, ПожьыгъэкIэ дунейпсо зэгухьэныгъэм кьищта чэнджещэхэм («нэгъуэщI къэралхэм Iэпхъуэкуэ щылажьэхэм я IэхъуэкIэ», №15I, 1975 гъэ) тету щIэзыгъэбыдэжэр.

А дэ кьэдгъэлъэгъуэ Iэхъуэхэмрэ нэгъуэщI Iэхъуэхэмрэ Урысей Федерацэм и законодательствэм хэлъхьэным, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутатхэм кьызэрыгъэтIэмкIэ, ди хэкуэгъухэм я деж къэкIуэ гуманитар мыхьэнэшхуэ иIэнущ, нэгъуэщI къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэр я адэжь щыналъэм зэрыпыщIар гъэбыдэнымкIэ сэбэп хъунущ, Урысейм и щыкьыр ди хэкуэгъухэм я деж кьыщиIэтынущ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым Сириемрэ Къуэкiыпiэ Гъунэгъум щыIэ адрей къралхэмрэ щыпсэу ди хэкуэгъухэм я Iэхъуэм республикэм исхэр зэрытегъэзэвыжьыр кьегъэльагъуэ икIи Урысей Федерацэм и законодательствэр егъэфIкIуэнымкIэ ехьэлIа Iэхъуэхэм бгъэпхъэну, апхуэдэу ищхьэкIэ кьыщыгъэльэгъуэ къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэм Урысей Федерацэм кьэIэпхъуэжыныгкIэ ядэIэпыкIуныгъэ зыщIэ ящIыну.

А псомэ япхъ иткIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и депутатхэм лъэIукIэ зыныфхуягъаззэ зиусхэн Жириновскэм утыкум иту жиIаxэм, федерализмэр кьызымыдзэ, апхуэдэу щыщыткIэ - Конституцим кьемызэгъ Iэхъу елпыкIэу абы хэIущIыIу ищIам политикэ, хабзэ я IэныкъуэкIи, цIыхугъэм хуэгъэзауэ уаззрыбгъэдыхьэ хъунум фыхэпльэну.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и зэIущIэм 2013 гъэм жэпуэгъуэм и 31-м кьыщыдгъэкIа.

IэфыкIэхэмрэ гуапагъэмрэ я махуэ

Мэрем кIуам Налшык щыпсэухэм я нэгу щIэкIаш «IэфыкIэр уи ныбжьэгъум хуэший. Нэхэгъжагъэ зыхэгъэзэ, Урысейм и фIэщыгъэм щIэту КъБР-м Щыхьэбэ хьыбарегъащIэ Iуэхуущ Iапхъэхэмкiэ, жылагъуэ, дин зэгухьэныгъэхэмкIэ и министерствэм и лэжьакIуэхэм кьаладж и гъэрамкэм щрагъэкIуэкIа Iуэхур. Ар иратхьэлIащ Урысей псом щкIуэгъуэм и 4-м щагъэльапIа ЩIыхубз зэкъуэтыныгъэм и махуэм.

«МЫР ИКЪУКIЭ кьыззэрыгуэкI, гуапагъэ зыхэлъ икIи гум екуэфыкIэ Iуэхуущ. IэфыкIэм дэтхэнэри щогуфIыкI, гуфIэр зи нэгум кьищхэр нэхъ псынщIэу зэгуроIуэ», - жеIэ республикэм щIыхьэ хьыбарегъащIэ Iуэхуущ Iапхъэмкiэ, жылагъуэ, дин зэгухьэныгъэхэмкIэ и министр Къумахуэ Мухьэдин.

Министрыгъэр абы и унафэм щIэт лэжьакIуэхэмрэ ящIыныгъуэ уэрамым кьыдыхьащ Налшык дэт школ №24-м щдежьэкэм ящыщ куэди. IэфыкIэхэм кьадэкIуэу, абыхэм цIыхухэм хуагуэшащ Урысейм и кьэрал ныпым и фэгъу лентIэхр.

● Дифl догъэлъапIэ

Быж Зарэ зыIэтыр и гуащIэрщ

Ди къэралым щIэныгъэр ирэкIэ щызыгъэкIуатхэхэм, абы хэлъхьэныгъэ купщIафIэ хуэзыщIхэм ящыщу адыгэ бзылъхугъэхэм. Филологие щIэныгъэхэм я доктор, ЩIэныгъэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием хэт, КъБКъУ-м Филологиемкiэ и институтым урысыбзэмкIэ и кафедрэм и профессор Быж Зарэ кьыщыдахуэ махуэр егъэIуатэ.

Быж Зарэ

МЫ ТХЫГЪЭР згъэхьэзыныр мурад щысщIам си гугъат Зарэ зыхуэзгъаззэ и гъащIэм теухуауэ сепсэльалIэну, ауэ абы цIыхухэм я деж хэIущIыпIу зыщIыпIу зэрыфIэмыфIыкI сегупсысри, сытегушхуакьым. Апхуэдэу щытми, а цIыхубз зэпIэзэрыпыр зыщIыхуэкIэм, егъэджэныгъ, щIэныгъэ я лъэныкъуэкIэ ар къэзыщIыхуэр гуапэу, яфIэфIу кьыддэгъушащ Зарэ теухуа гупсысэжьмкIэ. Абыхэм ящыщ Быжьым дедджа, и лэжьэгъу, куэди щIауэ и ныбжьэгъуфI КIэрэф Лидэ.

- Егъэлеиныгъэ хэмылъ жьысIэфынущ: школым щыщIэсамэ, еджапIэ нэхъыщхьэм щристудентами, Iэнатlэ пэрыту щылажьэми - дапщэщи щапхъэу кьокIуэкI Быж Зарэ, - кьызжиIащ КIэрэф Лидэ. - Зэрыщыныгъэ абы щыгъэльагъуэ, ар жьджэру холэжьыхьэ щыIэ адрей къралхэмрэ щыпсэу ди хэкуэгъухэм я Iэхъуэм республикэм исхэр зэрытегъэзэвыжьыр кьег

ЩӀЫУЭПСЫМ и макъ

● Адыгэ лъагъуэжьхэмкӀэ

ИӀэщ Къуэбыдэ езым и тхыдэ

Лъахэхутэ-лъахэдж щӀэрыӀуэ Ефремов Юрий адыгэ-убых-абазэ лъэпкъ эрыбыныр эрэкӀу щыта щӀынатьэм и пӀанэиз куэд совет лъэхъэнэм кьыззэхикӀухьащ. Абы и ІэдакъэщӀэкӀщ, нтӀэс пщӀы бжыгъэм кьрнубыдэу зэгъэнщӀыса гъэзэгуанэм щитхъгъуамрэ абы гупсысэу кьыщыхъэкӀуахэмрэ щытетхыхьыжа, «Тенджыз ФӀыщӀэ Іуфэм кьегъэщӀыпӀа щӀыпӀэхэм япхрыкӀ лъагъуэхэмкӀэ» («Тропами горного Черноморья») тхылъ гъэзэджэр.

ЗЭРЫЩӀАЛЪ гурыхъэм, гумызагъэм, щӀыпӀапӀтэ кьыззэрыгуэкӀыу зэрыщӀымытым кьыхэкӀкӀэ, Ефремовым фӀэгъэщӀэгъуэн хъурэ, КьухьэпӀэ Кавказыр Урысей къэралыгъуэм зэрызыщӀэнигъэхэа щыкӀэм теуха дэфтэрхэр Мэзкъу дэт тхылъ хъумапӀэхэм кьышцитыхьхэу.

- ЯпэщӀыкӀэ сэ сыдэзыхьхэар КьухьэпӀэ Кавказым и щӀынатьэм и зэхэтыкӀэм и закъуэт, - игу кьегъэкӀыж Ефремовым. - Ауэ, абыкӀэ зэрызэфӀэмыкӀынур щӀэх дыдэу кьызгурыӀуэжри, Сочэ пэгъунэгъу Къуэбыдэ (Красная поляна, Кбаадэ) и тхыдэм щыгъуазэ зыхуэсщӀыну мурад сщӀащ. ЯпэщӀыкӀэ, тенджыз ФӀыщӀэ Іуфэм кӀуэ нэгузегъэужьыкӀуэхэм ядэлажьэхэм ятхыжьаэм сыхэпльащ. Фи фӀыщӀэ Іуфэм кӀуэ, ауэ зи гугъу сщӀы щӀынатьэм и кьекӀуэкӀыкӀам теухуауэ зы псалъэуха нэхъ мыхъуми абыхэм я тхыгъэхэм кьыщыззгъэтакъым. Уегупсыс хъунущ апхуэдэ хъыбархэм гъуэгугъэпъагъуэхэр щымыгъуаэзэу...

Ефремовым зэритхымкӀэ, Къуэбыдэ нэхъыфӀу зригъэщӀыхуну гукъыдэж зыщӀ дэтхэнэ зыгъэпсэхуакӀуэми куэдкӀэ нэхъ хэщӀхьэпэнущ а щӀыпӀэми Кавказ КъухьэпӀэ псоми ижькӀэрэ щекӀуэкӀа Іуэхугъэхэм фӀыуэ хэзыщӀыкӀ щыху ядэлажьэмэ.

- Кавказым къакӀуэ щӀыхуэр дэзыхьэхын хуейр зыпӀуплъэ дунейм и дахагъэм и закъуэкъым, атӀэ и пӀэр эдыныхуэ щӀыгум ипэкӀэ щыпсэууэ щыта пӀэпкъхэм я тхыдэмэ хищӀыкӀыпхъэщ, - щыжеӀэ лъахэхутэ щӀэрыӀуэм адэкӀэ и тхыгъым.

Ефремов Юрий зэрепӀыкмкӀэ, КьухьэпӀэ Кавказыр Урысейм кьизэуп щыщӀидзари щиухыжари Кьэуэбыдэ кьуэладжэр. Сыту жьпӀэмэ, щхьэхуиту псэуным хэпабгъэу, биим пэува бгъырысхэм абдежым щыпсэуахэм нэхъ ерыщ къахэкӀакъым. Абы и щхьэусыгъуэхэм ящыщ зыуэ тхакӀуэм кьелъытэ, къурш жьанэм зыдэзыгъэпщӀыхьа мы кьуэладжэр а зэманым екӀуэлӀэгъуеиуэ икӀи адрей щӀынатьэхэм ятпэлэщӀуэ зэрыщыгъари. Кьуэбыдэ и тхыдэм щыщщ тенджыз ФӀыщӀэ Іуфэм щаухуаэ щыта быдапӀэхэр зэрызэтракъутэжари, урыс пащтыхьым и тӀасхъэщӀэх Торнау Федор и щхэрыкӀэ зекӀуэхэм ящыщ зыр мы щӀыпӀэм зэрыщыпхъыкӀари, нэгъуэщӀхэри.

ХЬЭТЫКЪУЭ ЩауанцӀэ.

Къуэбыдэ аузым.

● ГъэщӀэгъуэнщ

Зэльабжьэгъу бзэхэм я деж

Бзэ щӀэнигъэхэмкӀэ доктор, профессор Къумахуэ Мухьэдин и «Очерки общего и Кавказского языкознания» тхылъым адыгэ-убых-абхъаз бзэхэм щыгъэпсым екъэлӀауэ зэпэжьжу хэт псалъэхэр кьыфэхуэтхьынщ.

Болото: **уэрэжь** (убых); **уэрыжь** (адыгей); **псыпӀэ** (кьэбэрдей-шэрджэс).

Рыба: **псэ** (убых); **пцэ, пцжьий** (кӀахэ адыгэ-адыгей); **бдзэ, бдзэжьей**, (кьэбэрдей -шэрджэс); **псыз** (абаазэ); **апсыз** (абхъаз).

Долина: **хьуа** (Дюмезиль зэритхымкӀэ, убыхыбзэм щыщщ); **хьупӀэ** (адыгей, кьэбэрдей); **псыхьу** (шапсыгъ); **псыхьуэ** (кьэбэрдей-шэрджэс).

Хребет, возвышенность: **тхы** (адыгей, кьэбэрдей-шэрджэс); **а-тх** (убыхыбзэм лъагапӀэ, Іуащхьэ мыхьэнэр иӀэу кьокӀуэ).

Солнце: **ттыгъэ** (шапсыгъ, бжьэдыгъу); **дыгъэ** (кьэбэрдей -шэрджэс); **д(ы)гъа, (н)дыгъэ** (убых).

Пыль: **саппэ** (шапсыгъ, бжьэдыгъу); **сабэ** (кьэбэрдей-шэрджэс); **саба** (абхъаз, абаазэ); **сапа** (убых).

Вода: **бзы** (убых); **дзы** (абаазэ); **адзы** (абхъаз); **псы** (адыгэбз псомэ).

Холодная вода: **бзы чӀы** (убых); **псы щӀыІэ** (кьэбэрдей-шэрджэс); **псы чӀыІ** (кӀахэ адыгэ).

НапэкӀэуцӀыр зыгъэхъэзырар КЪУМАХУЭ Асльэнщ.

Агъу - псы ежэхыр псышхуэм, тенджызым и хэхуэжьпӀэ.

Афэ хэдзапӀэ - псы Іуфэ жьыщӀапӀэм апхуэдэу еджэрт.

Анэмыкъу - губгъуэм лэгъуэп зыпалъэ лъакъуищ зэпха.

Вагъуэзбын - вагъуэ гуп.

Вагъуэлдкъум - планетэ.

Гъуамжь - бгъэнрэгъурцкӀэ зэщӀэкӀа псыщӀэ, щэдылъэ.

Дзу-къэп - (кӀахэ адыгэхэм ноби «дзыуэ» жаІэ).

Дамыгъэрыгъ - иероглиф.

Куэдрэ къамыгъэсэбэныж псалъэхэр

Дыгъэхъэн - дыгъэвэх.

Дыгъуэмэ - мэ дахэ кьызыкӀэрих удз, шейм халъхьэ - мятэ.

Дыгъурыгу - жьындуэм я нэхъ ин дыдэращ - филин;

Дыдыкъуи - попугай;

Дыжь - ныбжь зиІэ тӀыхэр, гъэлъэхъуэхр.

1708 гъэм и бжьыхьэпэ мазэм Балькъ псыхъуащхьэм щекӀуэкӀа зауэ гуащӀэм мыгурыӀуэгъуэ къуэ иджыри хэтщ. Псальэм папщӀэ, абы и зэхэуэ нэхъыщхьэр зыхуэза махуэмрэ бийм и бжыгъэр зэрыхъуэщытамрэ зэхэгъэкӀакъым. КьищынэмыщӀауэ, хэкурыс-хэмрэ зэрыпхъуакӀуэхэмрэ щыгъэпэщӀауэ щыпӀэм теухуауэ щэч кьытезыхьэхэри щыІэщ.

КЪЭБЭРДЕЙМ и тхыдэм и дежкӀэ кӀыфӀым нэху хэзыгъапсэ дыгъэ бзийуэ кьыщӀэкӀащ Кьэнжал зауэр и пэжыпӀэкӀэ зэрыщыӀам щыхэт техьуэ хьыбар ильэс 300 и пэкӀэ Франджым кьыщыдэкӀыу щыта пащтыхь газетым кьыззэрыщагъэтар. Абы и зи чэзу тедзэгъуэм, 1709 гъэм ГъатхэпӀэм и 23-м кьыдэкӀам, тет тхыгъэм мыпхуэдэ псальэхэр кьыщыбгъуэтыныщ: «Кьрым тэтэрхэм я дзэзеиз зэхэпыщӀ зыпӀэмыпӀъа гугъуехьэм щыІууэм, кьришэжьа зауэлІхэм мин 20 хьу дзэ пакӀэ хъахишри, езым и благъэ пщым и ІэмыщӀэ ирильхьащ, абыхэм щэрдзэсэхэм (кьэбэрдей адыгэхэм) я щыбагъ кьыдыхьэну унафэ яхуищри. АпщӀондэху, кьыхэна дзэм и нэхъыбапӀэмкӀэ, хьаным дэкӀыпӀэ нэхъыщхьэр иубыдыну и мурадт...».

Газетым, дауи, зи гугъу ищӀыр, адыгэ хьыбарыжьхэмэ я кьыззэрыхэщыжу, 18-нэ лӀэщӀыгъуэм и пэщӀэдзэм Балькъыщхьэ кьыддэзэрыгуэу, кьанэ щӀагъуэ щымыІу, абы щыдэкӀуэдэжауэ щыта дзэрауэ.

Абы и бжыгъэр, нэгъуэщӀ мыхъуми хэгъэфэщауэ, щыззэхэгъэкӀыфӀыну махуэр кьэблэгъауэ кьалъытэ лъахэхутэ эщщхэзгъэхэу Котляровхэ Мариерэ Викторрэ. Абыхэм жаІэ, Кьэнжал зауэм щыхэкӀуэда зауэлІхэр щыщӀалъхьэжа щӀыпӀэр кьагъэуватэу. Кхъэхалъэжьыр кьыщалъыхьуэм, Мариерэ Викторрэ кьагъэсэбэпауа а зэман жыжьэм теухуауэ адыгэ ІуэрыӀуатэм кьыхэщӀж хьыбарыжьхэри абыхэм епха щыпӀэщӀэхэри. Апхуэдэуи, ахэр пкърыупщӀыхьащ Балькъыщхьэ псыхъуэр куэд щауэ зи зекӀуапӀэ щыхуэхэм.

Мы иужькъеим щыщщ Сэрмакъ кьуажэ дэт курыт еджапӀэ №2-м щыуэпсыр хъумэнымкӀэ щыІэ «Додо-Клаб» клубым и унафэщӀ, егъэджакӀуэ Мысырджэн МуІэед.

- Котляров Викторрэ и гупыр а щыпӀэм япэу зышар сэращ, - и гукъэкӀыжхэмкӀэ щыдгъуаш МуІэед. - Абыхэм дэ гу лъедгъэтащ ильэс 305-рэ и пэкӀэ Балькъ псыхъэущхьэ кьыщыхьуа Іуэхугъуэм пыща щІэхэр зезыхьэ Іуащхьэхэр, щыгуэр, псы зэпрыкӀпӀэ-хэр, нэгъэщӀэхэри зэрыщыІэм. Апхуэдэщ, псалъэм папщӀэ, Гурымыкъуэр (Канжальская долина), Ашабэ и кьуэ Меншакъ кьуентхъыр щигуэша Іуащхьэр (Курган деложа добычи), а ЛІы дыдэм и щӀэнда Балькъ адрэщӀкӀэ кьыщыт лъагапӀэр, биим и дзэзеш э Алигъуэт гъэм зыщадза щыгур, Бабыгу и зэпрыкӀпӀэр, Джэрыджэхэ я Іуащхьэр, нэгъэущӀэри. КьищынэмыщӀауэ, дэ кьэтплъыхьащ Кьрым зауэлІхэм я хьдэхэр зыщӀалъхьэжауэ мы щыпӀэр гъэ кьэси зи кӀуапӀэ мэлыхьуэхэм зыхуагъэфащэ юхэхалъэжьри. А щыпӀэм гъэщӀэгъуэну, Къэнжал Іуащхьэ лъабжьэ щегъэжьауэ Балькъ псыхъуэм нэсыху я зэхуаку дэлъ щы Іыхьэм кьат-кьатуэрэ зэщхьэщыІэтыкӀа, щы сэтей дамэщӀ зыбжанэ иӀэщ. Абыхэм я нэхъ лъагэр щыхуПІэжьым и лъабжьэ дыдэм щІэтщ. Чыцэ гуэрэнэхэм зэщІабла щы сэтейм и кум хуэззу, ижькӀэрэ ди адэжьхэр «Абрэмыв»-кӀэ зэджэу щыта мывэщхуэ ельщ. Абы и лъагагъыр метри 7 - 8 мэхъу, езыри тІууэ зэгуэчащ.

ГъэщӀэгъуэнщ, ауэ абы утеувэу зыкъэпплъыхьа иужькӀэщ, метриищэ зыбжанэкӀэ мывэ лъабжьэм пыІукӀуэтауэ щыІэ Іуащхьэ щыкӀу куэдым гу щыльыпптэр. Ахэр зэпэгъунэгъууи щытщ. Лъахэхутэхэм ззрыхуагъэфащэмкӀэ, ди щӀынальэм кьизэрыгуэу, Кьэнжал бгым щикӀуэдэжа зэрыпхъуакӀуэхэм я хьдэхэр щыщӀалъхьэжьын папщӀэ, эжьулІхэм, и куугъкӀэ мыин дыдэу, кьуэкӀ щыкӀу куэд зэдэщӀэ щыпӀэ кьагъэсэбэпауэ кьыщӀэкӀынущ. Апхуэдэхэм ящыщ зыщ мы щыпӀэри.

Я гупсысэр зэрыщыпкъэр кьагъэзэнэу зи папщӀэ, Котляров зэщхьэгъуэгурыкӀуэ, иджыблагъэ кьагъэсэбэпащ Уфа кьалэм дэс щІэныгъэлІ Кравченкэ Юрий зэхэлъхьа, щынальэм зэщымыщхъуныгъэу иІэхэр кьэзыгъэлъагъуэ (индикатор геофизических аномалий-ИГА-1) Іэмэпсымэр. ИкӀи апэрей кьэпщӀэныгъэхэм кьриидіуэхэм ятепщыхьмэ, «Іуащхьэбэ хуейм» и лъабжьэм «зыгуэр» щыщыІэщи, ар зэщыпсыр зэхэтэжькӀа хъун папщӀэ, а щыпӀэм гъэщӀэкӀуэжькӀ хъунущ.

БЭРАУ Бышэ.

● Псэущхьэхэр

Хьэ джэдыхъуэ

Ди нысэ Ася хьэ дахэ щыкӀу кьызэрищэхурэ куэд щІакъым. Абы «КӀопкэ» цІэуэ фІащащ, езыр хьэ пэтми. И ІэпкльпэкъкӀэ мыинри, зыри зытригъакӀуэрэкъым. Псэущхьэр Едгъэлхэ я бынхэм хуэдэу, я унагъэм хэсщ.

КУЭД щІакъым абыхэм я дежхьэщІапӀэ сызэрыкӀуэрэ. Мыр сымыпсэгъуэтэмэ, стхъжьынтэхьыщ.

Пщэдджьыкъым джэдкъазхэм я гъусэу КӀопкэ машхэ. А унагъэм, джэд, къаз, бабыщ жьпӀэми, дамэ зытет я куэдщ, Тхьэм игъэбагъуэ! Гуэгъш хужьышухуэхэм хуэди ящщ, ятІэ мис а кьеэбжькӀэ псори зыгъэхъуэр КӀопкэщ. ГъэщӀэгъэнрашащ, пщІантІэ куэбжэр зэрыІуахыу, джэдкъаз хъушэр зэресэжауэ, хьэ щІыкӀым дехуэ. Уэрамыбгъур губгъэ нээщи, абдежым щежэх псым кьазэхэр хуиту хэсщ. КӀопкэ ахэр щимыІаГъужьым яхольадэри, езым и нэм кьэхуэубыд гъунапкъэм псори кьрегъэхьэжр. Ар джэдкъаз кьомым мыжжёйуэ, мыщхьэкуэдэу якІэльопПэ. Уеблэмэ, нэхъ телъыджэжьращи, абы игъэхъум дамэ зытет нэгъуэщІ кьахэджрэзэмэ, и цыІ яфІифыщІу «уэуэр и махуэу» хёхуж.

КӀопкэ и «ліІгъэр» абдежми щиухьркъым. БлэкӀрэ пэт хамэхъ кьэІущІамэ, абыи щыхьынукъым: и инагъым емыпІлъу, уэзпІэкІыу къуэзэпІлъэкІыжьхуэкІэ, йодзакъэри, ари фІэмащІэу зэпхъуэм цы ІэмыщӀи кьэхэч.

«ЗауэлІ» хъыжьэрэ хъумакІуэ нэсу зэрыщытым кьыхэжкІкІэ, КӀопкэ ирикьэлІэ дэтхэнэми, ар джэду е хьэ ирехьу, хуэзэфІэкІыу абы гъунэгъу зыхуищІыкъуэм, щошынэри.

Мис апхуэдэу ар, ззэыхъуэкІыни имыІэу, махуэ псом хъумакІуэщ, зэши еви иІэжьым. Пщыхьэщхэ хъуамэ, джэдкъаз псори пщІантІэм кьыдекъуэжри, я «лэгъунэхэм» щІегъэзэгъэж. КӀопкэ кІэрыху зимыІэ джэдыхъуэ хъарзынэщ.

Дауи, а псор зэбгъэхъуІэну тыншкъым. Джэдкъаз зэмылІэужьыгъуэм задебгъэкІун папщӀэ, хьэл зэтемыхуэ куэд пшэчын хуейкъэ?! КӀопкэ къэрэгъулым Іут сэлэтым ещхьщи, езым и пщэ дилъхьэжа къаІэныр «фІырэ» «фІы дыдэкІэ» егъэзащІэ.

Псэущхьэ тельыджэ щІыкӀум и хъьІбарыр Мэзкъу нэзгъэсыну сохъуапсэ. Сыуейт КӀопкэ тесхыну видеокадрхэр «Уи щхьэм хуэ-режиссёрыж!» нэтыным и «УгуащІэмащІэ уэ?!» и кьудамэм Іэрызгъэхьэну. Куэд дэмыкІыу а кьаІэшхуэм кІэнуд. Едгъул Ася. Аращ а хьэ щІыкӀур зыгъэсари...

МЭРЕМКЪУЛ Лиуан.

Къэнжал зауэр щекӀуэкӀа щӀыпӀэм

● Гъуэгуанэ тхыгъэ

Си нэгум къищыртн

ЯпэкӀ километри 3-м кьриубыдэу, бгылъэ-мэзылъэхэм щызыхэпщӀэ хабзэ жьы кьабзэри кьыслурыуакъым, сазэрыщыгъуа дахагъэ гуэри кьуакІэбгыкІэхэм ядэслъэгъуакъым. ЛъэсырызекІуэм и пэщӀэдзэр апхуэдэу кьызэрысхуцІэкІам и щхьэусыгъуэр, ятпэщІыкІэ, Іэхэлъаэр хуиту сэзымыгъэльагъу, гъуэгум гъунэгъбзэу декІуэкІ псэуалъэ мыухыжхэм яхуэсхьащ. Ауэ, мы зекІуэгъуэм гуэлдзэж иэх кьыщІызымытым и щхьэусыгъуэ нэхъыщхьэр кьыщызгурыІуэжар иужькӀэщ; ар кьыщыскІуэкь щІыпІэм, адыгэ-абазэ убыхэм ящыщу, ди лъэпкъэгъу зэримысыжрат.

АдэкӀэ унэхэм зэуэ щагъэтри, си нэплъэгъуэр мэзхэмрэ хуей зыкьызэкъуэзыщхэмрэ хуит хуащІыжащ. «НэгъуэщӀ мыхъуми, иджы хуиту щІыуэпсыр къэсплъыхьынкъэ?» - жьсІэрэ сызэгъэкІуэм, гъуэгуцхьитІ щызэхэкІым и лжэ, здэзгъэзэнур кьызэрыхэсхьн нагъыщэ пкъом пыльу кьэслъэгъуащ.

Километр 27-кІэ пыІудзаущэ зэмэту лъэныкъуэмкІэ щыІэ кьуажэм зэреджэр згъэщІэгъуащ: «Верхне-Армянская Хобза». Абы сигукІэ сыкьинтэгъуэбжащ: «адыгэ-убых зыдэсу щыта кьуажжьжьам апхуэдэщІ фІэпщ хъурэ?» - жьсІэри. ИужькІэ сеплъыжати, иджырей картэхэми ардыдэр итщ. ИжькІэ щыІэ Ло Ищщ кьуажэр куэдкІ нэхъ гъунэгъут: абы унэсьн папщІэ здэлъыжыр километри 3 кьудейт.

А махуэм лъэсу жьжьэ сызэрыпэмысынур кьызэгурыІуэжьртн, «сызыдэт ГІуащІэм сыдэмыкІыпу тІэкІу зыщыспІыхьхьжмэ хьункъэ?!», - жьсІэри, ижь лъэныкъуэмкІэ есІуэнтІэкІащ. Си гурыфІи кьихьэжарэ гуапэу кьысхуепс дыгъэми зыхуэзгъэмэракІуэу (зыхуэзгьафІуэ) сызэдэкІуэм, «Жэнэт тхъэгъуэ» зыфІащащ шхапІэмрэ ар зыбгъэдэт псыкъелъэ дахэмрэ мыбдежхэм пэгъунэгъуэ зэрыщІэм щыхьэт техьуэ тхыгъэ зыкІэрылъ пхъэбгъу кьэслъэгъуащ.

Абыи сыблэкІарэ, сигукІэ: «Дапхуэдэу щытми, зэ ІуплъэгъуэкІэ зэщымыщхьу сщыхьуами, сызрикІуэр адыгэ-абазэ лъэпкъхэм я хэкужьжьхъэ?!» - жьсІэу адэкІэ сыздэкІуэм, си гуэгъэнгъу къэувыІа, хамэ кьэрал щащІа машинэ лъапІэм ис цІыхухэм зыкъэрашикІащ: «Жэнэт тхъэгъуэрэ зэдэщІэрэ дэнэкІэ?» - жьІэри. ГъэщӀэгъэнкъэ, ауэ ар си гуапэ хъуащ, сигукІэ: «Убыххэр, абазэхэр зэрысу щыта хэкужьыр куэд щІауэ кьэт и бынхэм зэрахуэзэщыр Кьэбэрдейм нэс кьикІа ся гукІэ, псэкІэ зэрыхьхэсщІэр кьызідамыщІэми, си нэгу кьищ гуэщІым нэгъуэщІ хэгъуэгу щыщ щІыхуэхэм мы щІыпІэр си нэІуасэу ещанигъэхьу кьыщІэкІынщ!» - жьсІэри.

КьыззэупщІахэм «Жэнэт тхъэгъуэр» зэдэщІэр ІэпэкІэ езгъэлъэгъуа иужькІэ, сэри метри 100 куэдиз сеІужри, джабащхьэ лъахэ-ровхэ Мариерэ Викторрэ. Абыхэм жаІэ, Кьэнжал зауэм щыхэкІуэда зауэлІхэр щыщІалъхьэжа щІыпІэр кьагъэуватэу. Кхъэхалъэжьыр кьыщалъыхьуэм, Мариерэ Викторрэ кьагъэсэбэпащ а зэман жыжьэм теухуауэ адыгэ Іуэрыіуатэм кьыхэщІж хьыбарыжьхэри абыхэм епха щыпІэщІэхэри. Апхуэдэуи, ахэр пкърыупщІыхьащ Балькъыщхьэ псыхъуэр куэд щауэ зи зекІуапІэ щыхуэхэм.

Мы иужькъеим щыщщ Сэрмакъ кьуажэ дэт курыт еджапІэ №2-м щыуэпсыр хъумэнымкІэ щыІэ «Додо-Клаб» клубым и унафэщІ, егъэджакІуэ Мысырджэн МуІэед.

- Котляров Викторрэ и гупыр а щыпІэм япэу зышар сэращ, - и гукъэкІыжхэмкІэ щыдгъуаш МуІэед. - Абыхэм дэ гу лъедгъэтащ ильэс 305-рэ и пэкІэ Балькъ псыхъэущхьэ кьыщыхьуа Іуэхугъуэм пыща щІэхэр зезыхьэ Іуащхьэхэр, щыгуэр, псы зэпрыкІпІэхэр, нэгъэущІэхэри зэрыщыІэм. Апхуэдэщ, псалъэм папщІэ, Гурымыкъуэр (Канжальская долина), Ашабэ и кьуэ Меншакъ кьуентхъыр щигуэша Іуащхьэр (Курган деложа добычи), а ЛІы дыдэм и щӀэнда Балькъ адрэщӀкӀэ кьыщыт лъагапІэр, биим и дзэзешэ Алигъуэт гъэм зыщадза щыгур, Бабыгу и зэпрыкІпІэр, Джэрыджэхэ я Іуащхьэр, нэгъэущІэри. КьищынэмыщӀауэ, дэ кьэтплъыхьащ Кьрым зауэлІхэм я хьдэхэр зыщІалъхьэжауэ мы щыпІэр гъэ кьэси зи кІуапІэ мэлыхьуэхэм зыхуагъэфащэ юхэхалъэжьри. А щыпІэм гъэщІэгъуэну, Къэнжал Іуащхьэ лъабжьэ щегъэжьауэ Балькъ псыхъуэм нэсыху я зэхуаку дэлъ щы Іыхьэм кьат-кьатуэрэ зэщхьэщыІэтыкІа, щы сэтей дамэщІ зыбжанэ иІэщ. Абыхэм я нэхъ лъагэр щыхуПІэжьым и лъабжьэ дыдэм щІэтщ. Чыцэ гуэрэнэхэм зэщІабла щы сэтейм и кум хуэззу, ижькІэрэ ди адэжьхэр «Абрэмыв»-кІэ зэджэу щыта мывэщхуэ ельщ. Абы и лъагагъыр метри 7 - 8 мэхъу, езыри тІууэ зэгуэчащ.

ГъэщӀэгъуэнщ, ауэ абы утеувэу зыкъэпплъыхьа иужькІэщ, метриищэ зыбжанэкІэ мывэ лъабжьэм пыІукІуэтауэ щыІэ Іуащхьэ щыкІу куэдым гу щыльыпптэр. Ахэр зэпэгъунэгъууи щытщ. Лъахэхутэхэм ззрыхуагъэфащэмкІэ, ди щІынальэм кьизэрыгуэу, Кьэнжал бгым щикІуэдэжа зэрыпхъуакІуэхэм я хьдэхэр щыщІалъхьэжьын папщІэ, эжьулІхэм, и куугъкІэ мыин дыдэу, кьуэкІ щыкІу куэд зэдэщІэ щыпІэ кьагъэсэбэпауэ кьыщІэкІынущ. Апхуэдэхэм ящыщ зыщ мы щыпІэри.

Я гупсысэр зэрыщыпкъэр кьагъэзэнэу зи папщІэ, Котляров зэщхьэгъуэгурыкІуэ, иджыблагъэ кьагъэсэбэпащ Уфа кьалэм дэс щІэныгъэлІ Кравченкэ Юрий зэхэлъхьа, щынальэм зэщымыщхъуныгъэу иІэхэр кьэзыгъэлъагъуэ (индикатор геофизических аномалий-ИГА-1) Іэмэпсымэр. ИкӀи апэрей кьэпщӀэныгъэхэм кьриидіуэхэм ятепщыхьмэ, «Іуащхьэбэ хуейм» и лъабжьэм «зыгуэр» щыщыІэщи, ар зэщыпсыр зэхэтэжькІа хъун папщІэ, а щыпІэм гъэщІэкІуэжькІ хъунущ.

БЭРАУ Бышэ.

● Гъэсэныгъэ

Шэджэм куей

Мэзылъэ щыпІэхэр зэлъыІухьыным хуэунэтІа Іуэхугъуэм хэтащ куейм, кьалэм, кьуажэ администрацэхэм кьулыкъу щызыщІэхэр, егъэджэныгъэмэ узыншагъэр хъумэнымкІэ Іуэхущ Іапі Іэхэм, предприятэхэмэ ергонизацэхэмрэ щылажьэхэр, жылагъуэдэ жьыкъэрхэр, нэгъэущІэхэр.

ЩІыпІэ администрацэм щІыуэпсыр хъумэнымрэ экологиемкІэ и кьудамэм хьыбар кьызэритамкІэ, щІыхьэхуэм хэтахэм мэз здэщІэ, километр 18-м кьызэщІиуубыдэ Іэгъуэблагъэр ягъэхьэзащ. Куэншыбрэ пхъэнкІийуэ абы щызэщІакъуа тонн 20-р хьэлъэзешэ машини 4-кІэ Іуашащ.

Шэджэм куейм щкІуэкІа, «Псэу, мэз!» щІыхьэхум жьгъщІэ щІыкІу 300-м щІигъу щыхасащ.

КІАРЭ Элинэ.

«Псэу, мэз!» къыхуеджэныгъэм щІэту

Мы гъэр ЩІыуэпсыр хъумэным и илъэсщ. Ди къэралым и адрей щІынатьэхэми хуэдэу, «Псэу, мэз!» къыхуеджэныгъэм щІэту къыззрагъэпэщащ Іуэхугъуэхэр Къэбэрдей-Балъкъэрми щекІуэкІащ.

Бахъсэн куей

«Бахъсэн мэзхъумэ» хозяйствэм и лэжьакІуэхэм Бахъсэнёнкэ кьуажэм дэт курыт еджапІэ № 1-м и 7-нэ классым дыкьэзыуэхьуреихь дунейр хъумэным теухуа дерс щрагъэкІуэкІащ.

Ныбжьыщ Іэхэм щыуэпсым хуаІэ фІыгъагъуныгъэр кьызэхэуэ гъэльэгъуэныгъэ купщІафІэмрэ мэзым и «гъащІэм» пегъэщыным хуэгъэзауэ кьэгъэсэбэпыпхъэ Іэмалхэм зэрыхащІыкІымрэ хьэщІэхэм я пащхьэ щагъэтэрэгъуащ.

Хозяйствэм и лэжьакІуэхэм мэзым зэрыхуущытыпхъэ хабзэхэр щыкІуэхэм иджыри зэ ягу кьагъэкІыжри, Бахъсэнёнкэ кьуажэм и гупсысэ теухуа щэбгъэкІуэкІащ.

НыбжьыщІэхэм щыуэпсым хуаІэ фІыгъагъуныгъэр кьызэхэуэ гъэльэгъуэныгъэ купщІафІэмрэ мэзым и «гъащІэм» пегъэщыным хуэгъэзауэ а зэман жыжьэм теухуауэ адыгэ Іуэрыіуатэм кьыхэщІж хьыбарыжьхэри абыхэм епха щыпІэщІэхэри. Апхуэдэуи, ахэр пкърыупщІыхьащ Балькъыщхьэ псыхъуэр куэд щауэ зи зекІуапІэ щыхуэхэм.

Мы иужькъеим щыщщ Сэрмакъ кьуажэ дэт курыт еджапІэ №2-м щыуэпсыр хъумэнымкІэ щыІэ «Додо-Клаб» клубым и унафэщІ, егъэджакІуэ Мысырджэн МуІэед.

- Котляров Викторрэ и гупыр а щыпІэм япэу зышар сэращ, - и гукъэкІыжхэмкІэ щыдгъуаш МуІэед. - Абыхэм дэ гу лъедгъэтащ ильэс 305-рэ и пэкІэ Балькъ псыхъэущхьэ кьыщыхьуа Іуэхугъуэм пыща щІэхэр зезыхьэ Іуащхьэхэр, щыгуэр, псы зэпрыкІпІэхэр, нэгъэущІэхэри зэрыщыІэм. Апхуэдэщ, псалъэм папщІэ, Гурымыкъуэр (Канжальская долина), Ашабэ и кьуэ Меншакъ кьуентхъыр щигуэша Іуащхьэр (Курган деложа добычи), а ЛІы дыдэм и щӀэнда Балькъ адрэщӀкӀэ кьыщыт лъагапІэр, биим и дзэзешэ Алигъуэт гъэм зыщадза щыгур, Бабыгу и зэпрыкІпІэр, Джэрыджэхэ я Іуащхьэр, нэгъэущІэри. КьищынэмыщӀауэ, дэ кьэтплъыхьащ Кьрым зауэлІхэм я хьдэхэр зыщІалъхьэжауэ мы щыпІэр гъэ кьэси зи кІуапІэ мэлыхьуэхэм зыхуагъэфащэ юхэхалъэжьри. А щыпІэм гъэщІэгъуэну, Къэнжал Іуащхьэ лъабжьэ щегъэжьауэ Балькъ псыхъуэм нэсыху я зэхуаку дэлъ щы Іыхьэм кьат-кьатуэрэ зэщхьэщыІэтыкІа, щы сэтей дамэщІ зыбжанэ иІэщ. Абыхэм я нэхъ лъагэр щыхуПІэжьым и лъабжьэ дыдэм щІэтщ. Чыцэ гуэрэнэхэм зэщІабла щы сэтейм и кум хуэззу, ижькІэрэ ди адэжьхэр «Абрэмыв»-кІэ зэджэу щыта мывэщхуэ ельщ. Абы и лъагагъыр метри 7 - 8 мэхъу, езыри тІууэ зэгуэчащ.

ГъэщӀэгъуэнщ, ауэ абы утеувэу зыкъэпплъыхьа иужькІэщ, метриищэ зыбжанэкІэ мывэ лъабжьэм пыІукІуэтауэ щыІэ Іуащхьэ щыкІу куэдым гу щыльыпптэр. Ахэр зэпэгъунэгъууи щытщ. Лъахэхутэхэм ззрыхуагъэфащэмкІэ, ди щІынальэм кьизэрыгуэу, Кьэнжал бгым щикІуэдэжа зэрыпхъуакІуэхэм я хьдэхэр щыщІалъхьэжьын папщІэ, эжьулІхэм, и куугъкІэ мыин дыдэу, кьуэкІ щыкІу куэд зэдэщІэ щыпІэ кьагъэсэбэпауэ кьыщІэкІынущ. Апхуэдэхэм ящыщ зыщ мы щыпІэри.

Я гупсысэр зэрыщыпкъэр кьагъэзэнэу зи папщІэ, Котляров зэщхьэгъуэгурыкІуэ, иджыблагъэ кьагъэсэбэпащ Уфа кьалэм дэс щІэныгъэлІ Кравченкэ Юрий зэхэлъхьа, щынальэм зэщымыщхъуныгъэу иІэхэр кьэзыгъэлъагъуэ (индикатор геофизических аномалий-ИГА-1) Іэмэпсымэр. ИкӀи апэрей кьэпщӀэныгъэхэм кьриидіуэхэм ятепщыхьмэ, «Іуащхьэбэ хуейм» и лъабжьэм «зыгуэр» щыщыІэщи, ар зэщыпсыр зэхэтэжькІа хъун папщІэ, а щыпІэм гъэщІэкІуэжькІ хъунущ.

БЭРАУ Бышэ.

ильэс 65-рэ ирикъуа Бахъсэн мэзхъуэм» кьэрал Іуэхущ Іапі Іэм и кьаІэн нэхъыщхьэу щытыр мэзыр хъумэнымрэ абы псэщІэ кьыхэгъэхьэжьыныгъэщ. Апхуэдэу абы щылажьэхэм жыгъыщІэхэр щІэхэкІыуэр ягъэтІыс, мэзхэм щрагъэкІуэкІ пхъэнкІийрэ кьэнщыбымрэ зэщІакъуэ, дыкьэзыухъуреихь дунейм хуэсакъыным хуэгъэзэ дерсхэр куейм щыпсэу ныбжьыщІэхэм драгъэкІуэкІ.

- Ди Іуэрыіуатэм, щыуэпсыр хъумэным зи гупсысэр теухуа щІэбгъэдыІэрэр, - жиІащ зи гугъу тщІы хозяйствэм и унафэщІым и кьуэдзэ Чэмзокьуэ Адмир. - ГъэщӀэгъуэн тщыхьуащ щыкІуэхэм, КъБР-м ит мэзгъэфІэнхэм щытепсэтыхьыным кьагъэсэбэпа Іэмалхэри езыхэми діяпэкІэ кьыддэпэжьыну гукъыдэж зэращІари.

Мыпхуэдэ дерс щрагъэкІ

Махуэшхуэм и щIыхькIэ

● Пшыхьхэр

Къэбэрдей-Балъкъэрым и къалащхьэм и зыгъэпсэхуныIэ щIыпIэхэм я нэхъ дахэ, щIыуэпсыр щы-къуолей, хьэуар щыкъабзэ Долинск щIэ «Радуга» республикэ сабий санаторэм щекIуэкIащ мыслъымэнхэм иджыблагъэ ягъэлъэпIа къурмэн хьид махуэшхуэм теухуа зэIущIэ. Iуэхуу къыхэзыльхьари къызэзыгъэпэщари КъБР-м Цыхубэ хъыбарегъащIэ Iуэхущ1апIэхэмкIэ, жылагъуэ, дин зэгуэныгъэхэмкIэ и министрым и къуэдзэ Хьэгуагъэ Джамилэ.

- ДУНЕЙ псом ис мыслъымэн мелуанхэм ягъэлъэпIа къурмэн хьидым мыхьэнэ ин иIэщ. ЦIыхубэм я зэхэщIыкIым епха а махуэшхуэр гуапагъэм, фIым, захуагъэм и дамыгъэщ, ар зыIэт мыслъымэнхэр псапэмрэ гущIэгъуэмрэ хущIокъу, - жиIащ зэхьыхьэр къащIызэIуихым КъБР-м ЦIыхубэ хъыбарегъащIэ Iуэхущ1апIэхэмкIэ, жылагъуэ, дин зэгуэныгъэхэмкIэ и министрым и къуэдзэ Хьэгуагъэ Джамилэ. - Ныбжьыщ1эхэм зэхэфщIыкIыну сыхуейщ гъащIэм сыт щыгъуи гуапагъэр, фIыр зэрыщытекIуэр. Республикэм, къэралым ди къэкIуэнур зэпльыта щIэбгэр зыр адрейм фыдэIэпыкъуу, фи зэхуаку зэгурыIуэ, зэрыльытэ ильу фыкъэхъуну фыкъыхуэоджэ. Уэзышагъэрэ щIэныгъэрэ фиIэу, псэкIэ къулейуэ фыкъэхъуну, фи хуэпсапIэхэм фальэIэсыну сыводхъуэхъу.

«Радуга» сабий санаторэм и унафэщIым и къуэдзэ Мэкъуауэ Сэлэдин зэхьыхэр къыззэзыгъэпэща министерствэм фIыщIэ хуищIащ, я Iуэхущ1апIэм зыщ1ызыгъэпсэху, зи узынщагъэр щезыгъэфIакIуэ сабийхэм, концертым хэта артистхэм екъуалIэныгъэ, гуфIэгъуэ, зэфIэкI яIэну ежьыхьуащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Мусулъымэнхэм я дин Iуэхущ1апIэм и унафэщIым и дэIэпыкъуэгъу Амщокъуэ Анжелэ и псалъэм къыхигъэщащ къурмэн хьидым цIыхуэр зэрызэкъуигъэувэр, нэхъри зэхуэгуапэрэ зыр адрейм дэIэпыкъуу. Муслъымэнхэм я мызакъуэу, ар псоми зэрамахуэшхуэм, абы ирихьалIэу Iэщыщхуэ, мэл зэраукIым, IэфIыкIэ зэрагуэшым ныбжьыщIэхэм и гугъу яхуищIа нэужь, Iыхьлыхэм хуэгуэпэн, дэIэпыкъуэгъу хуэныкъуэхэм гулъытэ яхуэщIын зэрыхуейр Амщокъуэм къыхигъэщащ.

Концертыр езыгъэкIуэкIыр къурмэн махуэшхуэм теухуауэ сабийхэм усэ кхахуеджащ. Артистхэмрэ ажэгъафэхэмрэ зыгъэпсэхуIэм щыIэ ныбжьыщIэхэм я нэгу зрагъэужьащ, гуфIэгъуэрэ дэрэжэгъуэрэ яIэу къагъэфащ.

Пшыхьыр згъэдэхащ КъБР-м,Ингуш Республикэхэм щIыхь зиIэ я артист Теппеев Алим, уэрэджыIакIуэ ныбжьыщIэхэм я дунейпсо, урысейпсо зэпеуэхэм я лауреат Аренгольд Кристинэ, иджыблагъэ ильэпкъ къабзэхэмкIэ Сочэ щекIуэкIа олимпиадэм пашэ щыхъуа «Нарт шыр» ансамблым, нэгъуэщI-хэми.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.
Сурэтхэр **МАМИЙ Руслан** *триухащ.*

«Илъэсым и цIыху»

«Илъэсым и цIыху-2013 гъэ» зэхьэзэхуэм пашэ щыхьуахэр щагъэльэпIащ Налшык и Къэрал киноконцерт гъэлъэгъуапIэм. Абыхэм екъуэхъуащ Дунейпсо Арткомитетым и вице-президент, республикэ зыбжанэм гъуэзджэхэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ Бейтыгуэн Iуес.

- Ди гуапэу ныщхьэбэ мы утыкум кьитшэнущ цIыху пажэхэр. Ахэр мы зы илъэсым и закъуэкым щыдгъэльэпIэн хуейр, лъэпкым, хэкум хуэлажьэ дэтхэнэми нэхьыбэ хуэфащэщ, - жиIащ Бейтыгуэным. - Зэрыфщ1эщи, Дунейпсо Арткомитетым, Iуэхущ1апIэ зэмылIужьыгъуэхэр щыIгъуу, гъэ кьэс кьэзэрегъэпсэху мы зэпеуэр. Ар щокIэжкI нэгъуэщI республикэхэми къэралхэми. Псори зыхущIэкъуэ зыщ - къэралым и зыужьыныгъэм телажьэ, гурэ псэкIэ зи Iэнатlэм пэрыт цIыху Iущхэм гульытэ хуэщIынырщ, я Iуэхум тегъэгушхуэныгъэ. Мыгъэрей зэхьэзэхуэм ди республикIэм кьыщыхэжаныкIахэм ехьулIэныгъэ, узынщагъэ, дэрэжэгъуэ яIэну сохьуэхъу, Кьэбэрдей-Балъкъэр щынальэри ефIакIуэ зэпыту щытыну си гуапэщ. - жиIащ Бейтыгуэным. - Зэрыфщ1эщи, Дунейпсо Арткомитетым, Iуэхущ1апIэ зэмылIужьыгъуэхэр щыIгъуу, гъэ кьэс кьэзэрегъэпсэху мы зэпеуэр. Ар щокIэжкI нэгъуэщI республикэхэми къэралхэми. Псори зыхущIэкъуэ зыщ - къэралым и зыужьыныгъэм и къалащхьэм и нэхъ дахэ, щIыуэпсыр щыкъуолей, хьэуар щыкъабзэ **Долинск щIэ «Радуга» республикэ сабий санаторэм щекIуэкIащ мыслъымэнхэм иджыблагъэ ягъэлъэпIа къурмэн хьид махуэшхуэм теухуа зэIущIэ. Iуэхуу къыхэзыльхьари къызэзыгъэпэщари КъБР-м ЦIыхубэ хъыбарегъащIэ Iуэхущ1апIэхэмкIэ, жылагъуэ, дин зэгуэныгъэхэмкIэ и министрым и къуэдзэ Хьэгуагъэ Джамилэ.** - Ныбжьыщ1эхэм зэхэфщIыкIыну сыхуейщ гъащIэм сыт щыгъуи гуапагъэр, фIыр зэрыщытекIуэр. Республикэм, къэралым ди къэкIуэнур зэльпыта щIэбгэр зыр адрейм фыдэIэпыкъуу, фи зэхуаку зэгурыIуэ, зэрыльытэ ильу фыкъэхъуну фыкъыхуэоджэ. Узынщагъэрэ щIэныгъэрэ фиIэу, псэкIэ къулейуэ фыкъэхъуну, фи хуэпсапIэхэм фальэIэсыну сыводхъуэхъу.

«Радуга» сабий санаторэм и унафэщIым и къуэдзэ Мэкъуауэ Сэлэдин зэхьыхэр къыззэзыгъэпэща министерствэм фIыщIэ хуищIащ, я Iуэхущ1апIэм зыщ1ызыгъэпсэху, зи узынщагъэр щезыгъэфIакIуэ сабийхэм, концертым хэта артистхэм екъуалIэныгъэ, гуфIэгъуэ, зэфIэкI яIэну ежьыхьуащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Мусулъымэнхэм я дин Iуэхущ1апIэм и унафэщIым и дэIэпыкъуэгъу Амщокъуэ Анжелэ и псалъэм къыхигъэщащ къурмэн хьидым цIыхуэр зэрызэкъуигъэувэр, нэхъри зэхуэгуапэрэ зыр адрейм дэIэпыкъуу. Муслъымэнхэм я мызакъуэу, ар псоми зэрамахуэшхуэм, абы ирихьалIэу Iэщыщхуэ, мэл зэраукIым, IэфIыкIэ зэрагуэшым ныбжьыщIэхэм и гугъу яхуищIа нэужь, Iыхьлыхэм хуэгуэпэн, дэIэпыкъуэгъу хуэныкъуэхэм гулъытэ яхуэщIын зэрыхуейр Амщокъуэм къыхигъэщащ.

Концертыр езыгъэкIуэкIыр къурмэн махуэшхуэм теухуауэ сабийхэм усэ кхахуеджащ. Артистхэмрэ ажэгъафэхэмрэ зыгъэпсэхуIэм щыIэ ныбжьыщIэхэм я нэгу зрагъэужьащ, гуфIэгъуэрэ дэрэжэгъуэрэ яIэу къагъэфащ.

Пшыхьыр згъэдэхащ КъБР-м, Ингуш Республикэхэм щIыхь зиIэ я артист Теппеев Алим, уэрэджыIакIуэ ныбжьыщIэхэм я дунейпсо, урысейпсо зэпеуэхэм я лауреат Аренгольд Кристинэ, иджыблагъэ ильэпкъ къабзэхэмкIэ Сочэ щекIуэкIа олимпиадэм пашэ щыхъуа «Нарт шыр» ансамблым, нэгъуэщI-хэми.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.
Сурэтхэр **МАМИЙ Руслан** *триухащ.*

Кьэкiуэт зимыIэхэр «Спартак-Налшыкми» «Алания»-ми щымащIэхьым.

Мазитхукiэ улахуэ ирамытами...

● Футбол

«Алания» (Владикавказ) - «Спартак-Налшык» (Налшык) - 1:0 (0:0). Владикавказ. «Спартак» стадион. Щэкiуэгъэсым и 3-м. Цыху 5000 еплъащ.

Судьяхэр Смирнов (Кисловодск), Шикерханов (Дербент), Хатуев (Грозный).

«Алания»: Гудиев, Хозин, Зайцев, Григорьев, Дакостэ, Дудиев (Царикаев, 76), Байрыев (Хадарцев, 61), Шемберас (Плиев, 85), Бакаев, Габулов, Пришкин (Мэшыкъуэ, 80).

«Спартак-Налшык»: Степанов, Рогочий, Засеев, Абаев, Гарбуэ, Чеботару, Руа, Коронов (Бугаргаз, 83), Шэуей, Медведев (Гуэщокъуэ, 75), Сирадзе (Аверьянов, 46).

Топыр дигъэIащ: Пришкиным, 70 (1:0).

Дагъуэ кьыхуащIащ Байрыевым, Сирадзе, Дакостэ, Аверьяновым, Медведевым, Шемберас, Хозиным, Гуэщокъуэм, Зайцевым.

Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ Осетие Ищхьэрэмрэ я футбол командэ нэхъыщхьэхэр щыIэзэрэжгуфIэ ар сыт щыгъуи удэзыхьэхщ. Аэр кьэралпсо утыкум зэрыщыгъэпэщIэт Лэщыгъуэ ныкьэм щIигъэм нэхъ лъэщыр иджыри кьэс зэхэгъэкIа хъуакъым. Пэжщ, ягъэ дыдэу 1960 гъэм накьыгъэм и 15-м щызэIущIам Налшык и «Спартак»-р Владикавказ щыкIа зэманыр кIуэхукIэ Осетие Ищхьэрэм и командэм и зэфIэкIым хигъахьуэхэр кьэралым и чемпион хьуну хуэзофIэкIащ, европэпсо утыку щихьаи кьыхэхуащ. Ди щIалэхэри совет лъхъэнэм Урысей Федерацэм тIэунейрэ щытекIуащ.

Жагъуэ зэрыхьущи, а псори блэкIащ. Нобэкiэ Iуэхур нэхъ хэпIыкIуэщ. Владикавказ и «Алания»-р япэ дивизионым щылащхэм ящыщ зыщ щытми, щыхуэм щIигъэнащи, мыгувэу зэбграуты1ыпщыкIыжинкIэ щынагъуэхуэу щыIэщ, «Спартак-Налшыкращи, премьер-лигэр кьыззэрыгагъэбгынэрэ зыкьиужьыжыфыркьым икIи упхуэдэ таблицэм и кIэух уныпIэхэм ящыщ зыкъ щытгщ. Пэжщ, Осетие Ищхьэрэ-Аланием кIуэн и пэкIэ иригъэкIуэкIа джэгугъуихьм зыри кьыщыпэлъэщтэкъым икIи и Iуэхуэхр щIэнкабзэ

Ратмир и Iэнэ лъакъуищыр

Шэдэм районым хыхь Щхьэлыкьуэ къуажэм щыщ, КъБКъУ-м декоративно-прикладной гъэуздэжмкIэ и факультетым гъуэзджэмрэ щIыхубэ хъыбарегъащIэ Iуэхущ1апIэхэмкIэ и къудамэм и гъэджакIуэ нэхьыжь Брай Ратмир щытекIуащ Москва щекIуэкIа гъэльэгъуэныгъэ-зэхьэзэхуэм.

«Гъуэзджэхэм я тхьэмахуэ» урысейпсо зэпеуэм Ратмир ишат дахэу гъэщIэрэщIа, кьыхэIуущIыкIа дамыгъэхэр екIуу зытет адыгэ Iэнэ лъакъуищыр. Кьэпщытакiуэхэм ар нэхь лэжьыгъэфI дыдэу кьалытащ. «Новые лица в искусстве» урысей журналым кьытраущащ ди и суртымрэ Iэнэр зи Iэдакъэщ1экI Брай Ратмир теухуа тхыгъэ кIэщIэр.

Ратмир иIэщ живопись, графикэ, пкIыгъэ, гъущIым кьыхэущIыкIа лэжьыгъэхэр, зрызагъэщIэращIэ щIуугъэнэхэм, Iэщэхэм.

Сабийхэм эстетикэ гъэсэныгъэ етыныкIэ Къзаногъэ Жэбагъы и цIэр зезыхь эцентрым Брай Рамир щадолажьэ Iэпщ1ыпащ1агъэ зыхэль ныбжьыщ1эхэм, ахэр хегъэгъуазэ и Iэщ1агъэм и щэхуэм.

КIАРЭ Элинэ.

«Щ1ыпIэ щыIэ» МВД-м къет

Сабийри къелакъым

Къэбэрдей-Балъкъэрым и полицэм щ1ыхущ зыхэсхIыну къуажэм щыщ, КъБКъУ-м и къудамэм и гъэдзакIуэ Мамий Руслан и Iэнэ лъакъуищыр. Къэпщытакiуэхэм ар нэхь лэжьыгъэфI дыдэу кьалытащ. «Новые лица в искусстве» урысей журналым кьытраущащ ди и суртымрэ Iэнэр зи Iэдакъэщ1экI Брай Ратмир теухуа тхыгъэ кIэщIэр.

Ратмир иIэщ живопись, графикэ, пкIыгъэ, гъущIым кьыхэущIыкIа лэжьыгъэхэр, зрызагъэщIэращIэ щIуугъэнэхэм, Iэщэхэм.

Сабийхэм эстетикэ гъэсэныгъэ етыныкIэ Къзаногъэ Жэбагъы и цIэр зезыхь эцентрым Брай Рамир щадолажьэ Iэпщ1ыпащ1агъэ зыхэль ныбжьыщ1эхэм, ахэр хегъэгъуазэ и Iэщ1агъэм и щэхуэм.

КIАРЭ Элинэ.

Iэщэ Iэмэпсымэ, наркотик

КъБР-м щыIэ МВД-м экстремизмэм пэщIэтыныкIэ и Iэнатlэм и лэжьакIуэхэм УФСБ-м щыIэгъуэ гъэльэныкъуэныгъэхэр щрагъэкIуэкIым Налшык къалэ Хьэтlохьущокъуэм и уэрамым къыщыгъэувыащ 1987 гъэм къыльхуэу я щIыпIэм щыщ цIыхухъм зэригъакIуэ ВАЗ-21087 автомашинэр.

Ар къыщащIыгъэм къагъэсаца щхьэкIэ къахуегъэлакъым. А гъэзэгу насыпыншагъэм фэбжь щыIагъуэта гъэзэгуэ цIыхуитI узынщагъэм щыкIэльыплъ Iуэхущ1апIэм яшащ.

Полицэм Iуэхур зэхегъэкI.

Хэкiуэда совет сэлэтхэм къахэнахэр

КъэлъхьуэхуэкIуэ гупым Курп Ищхьэрэ къуажэм и Iэгуэрыгъэрым къыщагъэтащ Хэку зауэшхуэм щыхэкIуэда сэлэтхэм я къупщхьэхэр.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и полицейскэм аэр сакъыу гъэIэпхъуэным, хэтми зэхэгъэкIыным я лъэныкъуэкIэ тащ УЗРГМ запал зыщIыгъу Ф-1 гранатэ, шэ зэмылIэужьыгъуэу 150-рэ, фочым и пкъыгъуэхэр, кьащIыжымыщIауэ, щIэпымэ къызыхих вещественэ. Кьыграхахэр КъБР-м и щыIэ МВД-м и эксперткриминалист центрым ягъэхьащ.

Шэч хуащIу

Цыхубзым лей ирихауэ шэч хуащIу Къэбэрдей-Балъкъэрым и къуэкIэм зэрыщыгъэтащ 1983 гъэм къалъуа лIыр яубыдащ.

Полицэм зыхуэзыгъэза Iэмал псори кьагъэсэбэп.

Урысей МВД-м Тэрч куейм-кIэ и къудамэм и лэжьакIуэхэм а щIыпIэм зыщрихьэлIа Ф-1 гранатитIыр абдежым кьыщагъэуащ.

КъБР-м Узынщагъэ хьэмэныжрэ куроортхэмкIэ и министерствэм и «Медицинэ гъэдзкIэ-диагностикэ центр» къэралбюджет узынщагъэ Iуэхущ1апIэм и лэжьакIуэхэр я лэжьагъуэ, Iэщ1агъэ1 нэху, цIыху гуэныгъэ щыта **Габараев Георгий Георгий и къуэ** зэрыл1эмкIэ яхуогъэзэ абы и благъэхэмрэ и Iыхьлыхэмрэ. Фи гуауэр вдыдогъуэш, фи гъусэу дощIыгъу.

Мазитхукiэ улахуэ ирамытами...

● Футбол

«Алания» (Владикавказ) - «Спартак-Налшык» (Налшык) - 1:0 (0:0). Владикавказ. «Спартак» стадион. Щэкiуэгъэсым и 3-м. Цыху 5000 еплъащ.

Судьяхэр Смирнов (Кисловодск), Шикерханов (Дербент), Хатуев (Грозный).

«Алания»: Гудиев, Хозин, Зайцев, Григорьев, Дакостэ, Дудиев (Царикаев, 76), Байрыев (Хадарцев, 61), Шемберас (Плиев, 85), Бакаев, Габулов, Пришкин (Мэшыкъуэ, 80).

«Спартак-Налшык»: Степанов, Рогочий, Засеев, Абаев, Гарбуэ, Чеботару, Руа, Коронов (Бугаргаз, 83), Шэуей, Медведев (Гуэщокъуэ, 75), Сирадзе (Аверьянов, 46).

Топыр дигъэIащ: Пришкиным, 70 (1:0).

Дагъуэ кьыхуащIащ Байрыевым, Сирадзе, Дакостэ, Аверьяновым, Медведевым, Шемберас, Хозиным, Гуэщокъуэм, Зайцевым.

Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ Осетие Ищхьэрэмрэ я футбол командэ нэхъыщхьэхэр щыIэзэрэжгуфIэ ар сыт щыгъуи удэзыхьэхщ. Аэр кьэралпсо утыкум зэрыщыгъэпэщIэт Лэщыгъуэ ныкьэм щIигъэм нэхъ лъэщыр иджыри кьэс зэхэгъэкIа хъуакъым. Пэжщ, ягъэ дыдэу 1960 гъэм накьыгъэм и 15-м щызэIущIам Налшык и «Спартак»-р Владикавказ щыкIа зэманыр кIуэхукIэ Осетие Ищхьэрэм и командэм и зэфIэкIым хигъахьуэхэр кьэралым и чемпион хьуну хуэзофIэкIащ, европэпсо утыку щихьаи кьыхэхуащ. Ди щIалэхэри совет лъхъэнэм Урысей Федерацэм тIэунейрэ щытекIуащ.

Жагъуэ зэрыхьущи, а псори блэкIащ. Нобэкiэ Iуэхур нэхъ хэпIыкIуэщ. Владикавказ и «Алания»-р япэ дивизионым щылащхэм ящыщ зыщ щытми, щыхуэм щIигъэнащи, мыгувэу зэбграуты1ыпщыкIыжинкIэ щынагъуэхуэу щыIэщ, «Спартак-Налшыкращи, премьер-лигэр кьыззэрыгагъэбгынэрэ зыкьиужьыжыфыркьым икIи упхуэдэ таблицэм и кIэух уныпIэхэм ящыщ зыкъ щытгщ. Пэжщ, Осетие Ищхьэрэ-Аланием кIуэн и пэкIэ иригъэкIуэкIа джэгугъуихьм зыри кьыщыпэлъэщтэкъым икIи и Iуэхуэхр щIэнкабзэ гъэсэныгъэ щыIагъуэ